

Не прізвище красить людину, а людина - прізвище

Аналіз підсумків III етапу

06.03-09.03 до 24.00

Шановні учасники, вітаємо вас на четвертому етапі нашої мандрівки.

Не втомлюємося дякувати за вашу плідну роботу. Напевне, трохи й притомилися? Чи не час зробити привал? У прямому сенсі не вийде, а от попрацювати з цікавими завданнями - будь ласка.

Сьогодні знову повертаємося до визначеного вами відомого українського письменника Євгена Гуцала. Дозволимо собі ще раз процитувати його: *«Серед нашого народу, скажу я вам, трапляються всякі прізвища – чудернацькі, химерні, дивовижні, неправдоподібні. Про ніякі – і мови ніякої: вони веселою усмішкою не скроплять уста, глузливим жартом не запалюють очей. А тільки залетіло до вух кому незвичайне чи кумедне прізвище, як, дивись, розгладилися зморшки на обличчі, прокинулося серце, а розум погострішав уміть, так і бродить, щоб спромогтися на дошкульний жарт, на перчистий кпин чи солоний дотеп»*.

От такі ми, українці: любимо добродушно посміятися і з себе, і з інших. Тож на цьому етапі поговоримо про прізвища, що викликають особливу цікавість, - утворення від вуличних прізвиськ. Це найкolorитніша група особових найменувань, своєрідна енциклопедія народного побуту, звичаїв, духовної культури. У прізвиськах яскраво відбився національний характер українця, його схильність до жарту, дотепу, веселого, влучного слова.

Хвилинка - цікавинка

А чи знаєте ви, що ...

прізвища, утворені від вуличних прізвиськ, у Чернігівському районі становлять 6%. Досить високий показник цієї групи зовсім не випадковий. У жителів району такі прізвища вказують на рису характеру, рису зовнішності, якоїсь вади. Майже в кожному селі є Худич або Безсалий, а то й Кощей; чи Носач, Носенко, Носов...

За високий зріст першоносія прізвища назвали Довженком; худого - Худичем. Не милували й через надмірну вагу, про що свідчать антропоніми Товстоног або Барило (хто мав великий живіт). А в когось були товсті губи чи великий ніс. А скільки “потерпали” українці через зуби: не було їх, то називали Щербатенком; були завеликі - враз ставав Зубком чи Зубенком.

А волосся чи відсутність його, колір - це просто поле для фантазій українця. Думаєте, звідки пішли прізвища Лисенко чи Кучеренко? Звертали увагу й на брови, на вуса. Не упускали нагоди взяти на кпини тих, хто мав вади мовлення чи вирізнявся з-поміж інших характером, любив поговорити або ж відмовчувався. Сміялися також з тих, хто мерзне, плаче по ділу і без, постійно перепитує... І цей перелік можна продовжувати й продовжувати... Але ми підемо іншим шляхом. Аби переконатися у сказаному вище, спробуймо знайти прізвища, що “заховалися” в ребусах. Підказками можуть служити такі характеристики: серед закодованих прізвищ два, що означають вади мовлення, одне прізвище - про любителя багато говорити і ще одне - характеристика людини без зубів.

,

‘

А

1= Щ

,”

,”

,”

,”

М

,”

,

В

‘
і

”

А також розгадайте [кресворд](#). Сподіваємося, запропоновані визначення допоможуть у встановленні прізвища. А ключовим словом буде антропонім, утворений також від вуличного прізвиська. До нього ви легко доберете прізвище-антонім.

Аби не заблукати містом Лексикологія, маємо знову ж таки пам'ятати про діалектні та застарілі назви. До свого путівника запишіть прізвища й

з'ясуйте їх значення, не забудьте вказати, яким є кожне слово (діалектною, розмовною чи іншою назвою): Кудряш, Білан, Зиза, Сідь, Дерій.

Серед прізвищ, утворених від вуличних прізвиськ, чимало прикметників. Першоносії прізвища міг бути Товстоногом, а міг і Гладким. Бачили, що обличчя в ластовинні - давали прізвисько Рябий, руде волосся - Рудий. Напевне, й у ваших селах є прикметникові прізвища, тож цікаво почути їх. Але зверніть увагу, що ваші приклади мають відповідати на питання *який?* (а не *чий?*).

Шановні учасники, ваші власні дослідження прізвищ, впевнені, дадуть вам не один привід для сміху. Але це стається, як бачимо, коли глибше дізнаємося про їх походження й значення. Взагалі ж, кожне з них - чи то Довженко, чи то Стопуд, чи Крячко - сприймаються як нейтральні слова. І головне ж: не прізвище красить людину, а людина - прізвище. Не забуваймо цього. І нащадки аристократичних прізвищ ставали зрадниками й злочинцями, а часто й густо от такі собі Довженко, Губенко, Гуцало та багато інших славили й славлять Україну й свій народ. Тож, шануймося й шануймо історію свого роду!

Настав час узагальнити нашу роботу на IV етапі.

1. Дослідіть, чи навчаються, проживають у **вашому** населеному пункті люди, прізвища яких утворені від вуличних прізвиськ, у тому числі й прикметникові (по 0,5 бала за кожен приклад). Поясніть, будь ласка, значення їх, якщо основа **непрозора** (тільки в таких випадках буде додано по 0,5 бала).
2. Розгадайте ребуси й запишіть прочитані прізвища (по 1 балу за кожну правильну відповідь).
3. Розгадайте [кресворд](#). Прочитайте ключове слово і доберіть до нього антонім. Створіть скріншот і надішліть його разом із ключовим словом (кожна правильна відповідь коштує 0,5 бала, 1 бал - за ключове слово та ще один бал - за прізвище-антонім до ключового

слова). Увага! Як створити скриншот, читайте на сторінці [“Раді допомогти”](#).

4. З'ясуйте значення прізвищ Кудряш, Білан, Зиза, Сідь, Дерій. Вкажіть, яким є кожне слово (діалектною, розмовною чи іншою назвою). За це завдання команди отримають 2,5 бала.
5. Назвіть відомих українців, прізвища яких утворені від вуличних прізвиськ, у тому числі й прикметникових. За кожну правильну відповідь - 1 бал.
6. Шановні учасники, організатори дуже хочуть побачити вас у командній роботі. Тож, не відмовте нам, розмістіть на визначеному для вас слайді нашої спільної [презентації](#) командну світлину, можна колаж (1 бал). **УВАГА! 8 і 9 березня - вихідні, тож не гайте час!**

Не забувайте про [Сторінку вражень!](#)

IV етап. Настає час “збирати каміння”, а його, скажемо вам, і немало. Тож, аби не загубити здобуті (не побоїмося цього слова) вами мовні перлини, збережіть їх і передайте далі. Як зберегти результати вашої роботи, подивіться на своєрідні “шкатулки”, які виготовляє “Козацький кіш”:

- Це може бути віртуальна стіна на [padlet.com](#). Рекомендуємо варіант “Полиця”: [“Козацький кіш” подорожує країною Мовознавство](#)
- Також це може бути інтерактивний плакат [thinglink.com](#): [“Козацький кіш подорожує країною Мовознавство”](#)
- Пропонуємо ще один цікавий сервіс [storyjumper.com](#). З його допомогою ви зможете не тільки занотувати зібрані матеріали, а й створити цікаві історії, як, наприклад, ось ця книжечка (посилання на неї додамо пізніше).
- Можна зберегти окремо в хмарці слів, однак треба буде декілька хмаринок (5), аби узагальнити роботу на всіх етапах.
- І, звичайно ж, можна створити презентацію результатів (бажано робити відразу в Google презентації).

Звітуючи про виконання завдань на останньому, п'ятому, етапі, ви маєте показати й свою творчу роботу. Тож не баріться, обирайте один із запропонованих варіантів або власний, адже презентувати вам є що. Посилання на вашу роботу ми розмістимо в спільній презентації.

Успіхів! Нехай ваші пошуки стануть
великими відкриттями!